

U BVELEDZA MBEKANYAMAITELE YA LUAMBO YA TSHIKOLO

Ngavhela 3

Lambamai
2024

Ngavhela iyi i wanala nga Tshivenda,
Tshithoza, Tshibeli , Tshizulu, Tshisuthu ,
Luvhuru, Tshitzwana , Tshitsonga , Tshiswati,
Tshindevhele, Luambo Iwa Zwanḁa na Luisimani.

Kha vha lavhelese www.bua-lit.org.za u itela u wana zwidombedzwa.

Mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo ndi mini?

Mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo ndi Linwalwa line la amba uri ndi dzinyambo dzifhio dzine dza shumiswa u itela mishumo yo fhambanaho tshikoloni u fana na u funza, u guda, u linga, nyito dza nyonyoloso na ndangulo. I Netshedza nyendedzi nga ha uri vhaambi vha dzinyambo dzo fhambanaho dza tshitshavha tsha tshikolo vha do thonifhiwa hani. I gavhela uri tshikolo tshi nga thoma hani mbekanyamaitele nga ndila ya pulani ya nyito. I netshedza maga a phurakithikhala nga ha uri milayo ya mutheo ya pfunzo ya dzinyambo mbili/nnzhi i nga shumiswa hani tshikoloni. I linga zwiko zwa luambo lwa tshikolo na uri izwi zwi nga shumiswa hani u bvedeza vhukoni ha vhana ha u vhala na u nwala nga luambo lu fhiraho luthihi.

Magudiswa a mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo ndi mini?

A amba uri luambo (dzi) dza tshitshavha tsha tshikolo dzi fanela u dzhielwa hani ntha. A netshedza muhanga wa dzindowelo dza kilasirumuni dza dzinyambo nnzhi. A amba nga luambo (dzi) lwa u guda na u funza (LoLT/s). A amba uri ndi dzinyambo dzifhio dzine dza do netshedzwa sa dzithero, nahone kha vhuimo (ma) afhio. A amba uri ndi dzinyambo dzifhio dzine dza do shumiswa u itela vhudavhidzani ha nnda na ha ngomu. A themendela modele wa luambo wa tshikolo, u fana na u funza nga dzinyambo mbili na/kana u funza kilasini dzo fhambanaho, kana vhutepe ha dzinyambo mbili/nnzhi. A kuvhanganya zwiko zwa luambo zwa tshikolo u fana na dzibugu dza laiburari, dzisenthara dza zwiko na vhashumi na u dzinginya uri izwi zwi nga shumiswa hani zwavhudi.

Ndi ngani u vha na mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo zwi zwa ndeme?

I tutuwedza u bvela phanda ha u bvisela khagala uri hu nga gudwa hani, u funza na u linga zwi vhuedzaho. I netshedza mutheo wa vhushaka ho khwathaho vhukati ha vhana na vhagudisi. I alusa vhukoni ha tshikolo u itela mashumele o khwiniseaho a mashumele, tenda fhedzi dzinyambo dza hayani dza vhagudi dza katelwa ngomu ha kharikhulamu. I disa tshanduko dza akhademi dza khwine na dza matshilisano tshikoloni (vhunga vhuvo hu vhu katelaho na vhu tangedzaho u fhambana).

Mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo i bvedzwa hani?

U sika mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo ndi maitele ane a katela vhukwamani na vhagudisi, vhabebi na vhagudi nga ha dzinyambo dzine dza do shumiselwa u funza, u guda, u linga na nyito dza nyonyoloso na ndangulo. U dzhia tsheo nga ha uri vhana vha nga bvedzwa hani nga dzinyambo mbili. U bvisela khagala rothe nga ha maime u ya kha dzinyambo dzo fhambanaho. U fhata bono nga ha uri tshumiso ya dzinyambo i nga shela hani mulenzhe kha pfunzo i vhuudzaho. U bvisela khagala nga ha maime, fulufhelo na ndowelo. U wana mbuno nga ha u ta tshumiso ya luambo tshitshavhani. Vhukwamani na u divhadza vhagudisi, vhabebi na vhagudi na u vha dzhielisa nthu nga ha ndeme ya u shumisa na u gada dzinyambo mbili kana nnzhi. Vhukwamani u itela u fhata vhuthihi ha ndivho vhukati ha vhabebi na vhagudisi u tandulula, u tangedza, u thoma, u ita vhuavhelesi na u sedzulusa hu yaho phanda.

Ndi nnyi a kwameaho kha u bvedza mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo?

Madzangano a u langula tshikolo (SGB) nga mulayo a fanela u vhumba mbekanyamaitele ine ya tutuwedza dzinyambo nnzhi. Vhabebi vha shela mulenzhe kha u dzhia tsheo. Vhagudisi na vhanwe vha dziphurofeshenala vha divhadza tshitshavha nga ha ndeme ya pfunzo yo disendekaho nga luambo lwa damuni. Vhagudisi ndi mazhendedzi mahulwane a u thoma mbekanyamaitele na ndisedzo ya kharikhulamu. Vhalanguli vha tshikolo na/kana SGB vha pfananya tshumisano ya vhothe vha kwameaho vho fhambanaho u haseledza maitele o fhambanaho na mishumo.

Ndi phambano ifhio ine mbekanyamaitele ya luambo ya tshikolo ya dzinyambo mbili/nnzhi ya disa kha tshitshavha tsha tshikolo?

I nga swikisa kha bono lithihi vhukati ha vhabebi, vhagudisi na vhagudi nga u shumisa zwiko zwinzhi zwa luambo. I nga khwinisa litheresi ya vhana. I nga swikisa kha maimo a nthu a fulufhelo la vhagudi. I nga isa kha maimo a nthu a thonifho vhukati ha vhaambi vha dzinyambo dza hayani dzo fhambanaho. I nga isa kha muya wa u shela mulenzhe vhukati ha madzangano a re na dzangalelo kha tshikolo.

Ri livhuwa vha PRAESA kha thendelo ya u shumisa hafhu zwi re ngomu u bva kha mutevhe wa dzingavhela dza 2008.

Yo dzudzanywa nga Soraya Abdulatief, Xolisa Guzula, Ntombizanele Mahobe, Carolyn McKinney, Nadeema Musthan, Margie Probyn, Brian Ramadiro, Robyn Tyler, Zola Wababa.

Cover design by Phumle April.
Designed by Fort Hartley Brand Consultants.

Yo pindulelwa nga Alugumi Rathumbu.

ZENÉX
FOUNDATION

bua-lit
language and
literacy collective